

הדרך להשכלה גבוהה התחילה בברכה של אמי

ווביט וורקו מנגיסטו

נולדתי בכפר גולטושו במחוז גונדר שבאתיופיה. אבי נפטר כשהייתי בת שנתיים, ואמי, שנותרה אלמנה עם תשעה ילדים, גידלה אותנו במסירות רבה. נוסף על הטיפול בנו, היא אימצה חמישה ילדים יתומים נוספים, וביתה היה פתוח לכול. בכך המשיכה את דרכו של אבי ז"ל.

את החיים באתיופיה אני זוכרת לחיוב. גרנו בבית אבן וקש מרווח. אבי היה חקלאי, והותיר לנו שטחי אדמה לעיבוד. אחיי עיבדו את האדמה וגידלו תירס, חיטה, קמח טף וכן תפוחי אדמה, עגבניות, פלפלים ובטטות. חלק מן התוצרת מכרנו, והתפרנסנו בכבוד. היה לנו גם צאן ובקר. בית ספר היהודי בכפר נסגר, ואמי, שלא זכתה ללמוד ושימשה מיילדת בכפר, האמינה שלימודים הם המפתח להצלחה בחיים. זאת הסיבה שהיא שלחה אותי ללמוד בכפר מרוחק מן הבית. היה חשוב לה מאוד שילדיה יצטיינו בכל תחום שיבחרו. בית ספר היה מעורב, ורוב התלמידים שלמדו בו היו לא־יהודים, הוא שכן במרחק חצי יום הליכה ברגל מהבית. הייתי בת שמונה וגרתי אצל הדודים שלי מצד אבי. נהגתי לחזור הביתה לשבת בכל שלושה שבועות.

העלייה לישראל הייתה קשה. יצאנו למסע סודי, לא חוקי וטראומטי מאוד, כחלק מחלום רבי־דורי להגיע ל"ירוסלם" בארץ האבות. עזבנו בחיפזון ונאלצנו ללכת ברגל דרך ארוכה ולא מוכרת, רצופת קשיים, רעב, מחלות ומגפות, ובתנאי מזג אוויר קשים. סבלנו מהתקפות חוזרות

ונשנות מצד פורעי חוק שהתנכלו לנו בדרך. הם שדרו אותנו באלומות ואנסו את נשותינו. בתוך המסע של חודשים ארוכים ברגל, הגענו למחנות זמניים בסודן, שבהם שהינו חצי שנה. גם אז היינו בתנאים קשים ושרויים בפחד שמא יגלו את זהותנו היהודית. רבים מאתנו נפטרו, ובשל החובה להצניע את זהותם היהודית בכל מחיר, הם לא זכו לקבורה נאותה. זאת הייתה טראומה גדולה עבורי ועבור משפחתי. רק חצי מהמשפחה שלי הגיע לישראל – אמי ושני האחים שלי. כל שאר המשפחה נשארה בסודן. אני זוכרת את אמי חיה שנה שלמה בדאגות לשאר האחים.

שלוש שנים לאחר שעליתי ארצה, נפטרה אמי. החלטתי ביני לבין עצמי להמשיך ללמוד ולרכוש השכלה אקדמית. הכי קל היה לוותר ולומר שאני ילדה יתומה משני הורים, עולה חדשה, ועובדת לפרנסתי, ואיך אוכל להתמודד עם לימודים אקדמאיים בלי תמיכה משפחתית. אחותי הגדולה האמינה שחשוב שקודם כול אמצא מקום עבודה, כדי שאוכל להחזיק את עצמי. היא דאגה שיהיה לי קשה לבדי להתמודד עם לימודים גבוהים מבחינה כלכלית, רגשית וחברתית. אלא שהחלטתי כבר שאין שום דבר שיעמוד בפני המטרה שהצבתי לעצמי.

אמי האמינה בי, והיה לה חשוב מאוד שאלמד, וידעתי שאני לא יכולה לאכזב אותה. היא נטעה בי את הביטחון שהיא סומכת עליי שאעמוד באתגר ואצליח. בתור בת זקונים הייתי קשורה אליה מאוד. לעתים הייתי מתלוננת בפניה שקשה לי ושאי מתגעגעת אליה מאוד, והיא הייתה עונה שגם היא מתגעגעת אליי, אך תמיד ציינה שהקושי שאני עוברת הוא למען מטרה חשובה. היא הייתה מאוד גאה בעובדה שיש לה בת שלומדת ומתקדמת. העובדה שבטחה בי, גרמה לי להאמין בעצמי וביכולות שלי.

הייתי בת הדור הראשון במשפחה שעלתה מאתיופיה, שבחרה בהשכלה גבוהה. הדבר היה קשה מאוד. לא היה לי עם מי להתייעץ בכל הקשור ללימודים. נאלצתי לפרנס את עצמי. היו ימים שבהם לא היה לי מספיק כסף כדי לקנות אוכל, והעדפתי לשמור את מעט הכסף שהיה ברשותי כדי

לצלם חומרי לימוד. אם הייתי צריכה לקרוא או לכתוב עבודה, ישבתי בספרייה עד מאוחר, ונעזרתי במחשבים של הספרייה, כי לא היה לי מחשב לאורך כל לימודי התואר הראשון והתואר השני. מבחינתי זה היה מותרות, שלא יכולתי להרשות לעצמי. גרתי עם אחי ברמלה. עבדתי עם בני נוער בסיכון ברמלה. נסעתי ללימודים בבוקר, ומשם בחזרה לרמלה, כדי לעבוד עד מאוחר. והיו ימים שבהם הייתי חוזרת שוב לשיעור בערב באוניברסיטה. לשם כך נסעתי בשני אוטובוסים מרמלה לבית דגן, ומשם לאוניברסיטת בראילן. בהתבוננות לאחור, אני לא מבינה איך עשיתי את זה. כנראה היה לי כוח רצון אדיר, שלא פחד להתמודד עם כל אתגר. בתקופה ההיא לא ראיתי את הקושי. אני זוכרת יום אחד, שחזרתי אחרי יום שלם של לימודים לעבודה ברמלה, ושוב חזרה לאוניברסיטה ואז חזרה הביתה, בלי לאכול כל היום – ומצאתי את עצמי מתמוטטת באוטובוס. אפילו לא הצלחתי לרדת ממנו כמו שצריך, ונפלתי על הכביש. הנהג בא והרים אותי, ולא כל כך יכולתי לתקשר. הוא לקח את הטלפון והתקשר למספר הראשון שמצא. זאת הייתה אחותי הגדולה, ולמזלי הבית שלה לא היה כל כך רחוק מהתחנה. היא הגיעה בהיסטריה וכעסה שלא אכלתי ולא דאגתי לעצמי. ולמחרת קמתי ושוב הלכתי ללימודים ולעבודה.

כל הזמן עמדה לפניי המטרה הסופית. כל מה שחוויתי בחיי, הקשיים שעמם התמודדתי, המכשולים שנאלצתי לעבור – כל אלו הפכו אותי לחזקה, טובה, רגישה ולסובלנית יותר כלפי האחר. אני מודה שהשילוב בין עבודה ולימודים לאנשים כמוני, שהם דור ראשון להשכלה גבוהה, גבה לעתים מחירים יקרים, שבאו לידי ביטוי במתח, תסכול ולחץ. ובכל זאת בניתי סדר עדיפויות ולמדתי איך לאזן את חיי. ידעתי שאם אני רוצה להשיג משהו, עליי לעבוד קשה ולהתמיד בנחישות, שכן רק כך אצליח להגשים את המטרות שלי.

החיים שלי השתנו בזכות מלגה שקיבלתי בלימודי התואר השלישי מקרן אייסף לתקופה של ארבע שנים. התוכנית של קרן אייסף תמכה בי

מבחינה חברתית וכלכלית, ותרמה לי רבות מבחינה מקצועית ואקדמית. העמיתים שהכרתי בקבוצות המחקר של הקרן היו אנשים מדהימים. עד היום אנו שומרים על קשר מקצועי ואישי. המפגשים תרמו לי באופן אישי, וסייעו לי להתמודד עם קשיים מקצועיים ואקדמאיים. זאת הייתה ממש חממה לפיתוח מיומנות, ונתנה לי כלים רבים.

אחד מהרגעים שבהם אייסף עמד לצדי וסייע היה כשהתחלתי את לימודי הדוקטורט באוניברסיטת בראילן. הייתה לי מנחה ראשית, ואחרי שנה צירפנו מנחה משני. חוויתי קשיים בעבודה עם המנחה הראשון, אך המנחה השני, אף שלא בא מהתחום שלי, די תמך בי בתקופה ההיא. הגשתי את ההצעה לדוקטורט וקיבלתי כמה תיקונים קלים. באותו הזמן אחי נפטר. זאת הייתה תקופה קשה מאוד בשבילי. אספתי את עצמי אחרי שישבתי שבעה. רצה הגורל ודווקא בזמן תקופת האבל, ובלי לומר אפילו תנחומים, הודיעה לי המנחה הראשית שהיא לא יכולה להנחות אותי, ולא רק זה, אלא שהיא לא מאמינה שאסיים את הדוקטורט (ולכן אין טעם להמשיך להנחות אותי). אני זוכרת את הדברים שאמרתי לה: "את אומרת לי שאת לא יכולה להמשיך ולהנחות אותי, וזה בסדר יחסית למה שאני מתמודדת אתו. אני מאמינה בעצמי ויודעת שאמשיך. בכל מקרה, אני מודה לך על השנה וחצי שליווית אותי." יצאתי בתחושה חזקה ששום דבר לא יעצור אותי. כאשר סיפרתי למנחה השני על מה שקרה, הוא הבטיח להמשיך ולעמוד לצדי.

שיתפתי את רכות הדוקטורנטים של אייסף, שאני לא יודעת מה לעשות. היא המשיכה ללוות אותי בתקופה הקשה הזאת. היא ייעצה לי לעשות הפסקת לימודים, עד שאמצא מנחה אחר, זאת כדי שלא אפסיד את מקומי במלגת אייסף, אך הוסיפה, שאני מוזמנת להמשיך ולבוא למפגשי יום השישי של המלגאים. שלחתי את ההצעה לכמה מנחים באוניברסיטאות שונות, ומצאתי את המנחה שלי. הודעתי בשמחה את ההודעה למלגת אייסף. זאת אחת הדוגמאות לעד כמה חשובה המלגה

בדרך האנושית שבה ליוותה אותנו. היום אני מרגישה גאווה גדולה גם להשתתף בוועד של בוגרי אייסף.

החוויות שלי בתור דור ראשון להשכלה גבוהה מתחלקות לשתיים: במישור הרגשי, ההתמודדות הייתה מאתגרת מאוד. היו לי הצלחות רבות במהלך הדרך האקדמית, אבל הייתי בודדה, והתחושה הזאת הקשתה על ההכלה של הרגעים הללו. כשלמדתי לדוקטורט קיבלתי את הפרס היוקרתי "מתנאל" של מכון ון ליר על עשייה חינוכית ייחודית, על הישג יוצא דופן בתחום החינוך ולתרומה לחברה בישראל בקידום אוכלוסיות מוחלשות. כשבישרו לי על הזכייה וביקשו ממני להזמין עשרים אנשים, לא ידעתי איך לשתף את העולם סביבי בהצלחה. הזמנתי את אחותי, שהיא עבורי כמו אמא, ותמיד תמכה ודאגה (ועל כך אודה לה תמיד), אבל היא לא ידעה אילו מחירים שילמתי עבור ההישג המרשים הזה. המרצה שלי אמר לבנותיי ולבעלי: "תשמעו, יש לכם אמא לתפארת, שעבדה קשה מאוד כדי להגיע להישג הזה. ואני מאוד גאה בה," ומשפחתי זוכרת את המשפט הזה עד היום. אבל הייתי מאוד ביקורתית כלפי עצמי, וחייתי בתחושה מתמדת שמה שאני עושה אף פעם לא מספיק. פעמים רבות האנשים סביבי לא האמינו בי, הביעו חוסר אמון בכישורי וביכולותיי, ובכך ערערו את ביטחוני העצמי. אמי ציפתה ממני להיות הכי טובה בלימודי. מצד אחד הציפייה שלה עזרה ואתגרה אותי, ומצד שני, לא ידעתי איך להתמודד לבדי עם רגעים של כישלון. גם אם רגעים אלו היו מעטים, לא מצאתי את הדרך להכיל אותם. ובכל זאת לא הייתי מצליחה ללא התמיכה, הסבלנות והאמונה של אישי ובנותיי לאורך כל הדוקטורט, עבודת המחקר.

המישור השני הוא המישור האקדמי והלימודי. עברית היא לא שפת האם שלי, והיה לי קשה להתמודד עם טקסטים אקדמיים. ישבתי שעות על גבי שעות כדי להבין את המאמרים, ובדרך הזאת הצלחתי לצמצם את הפערים שעמדו לפניי. אני זוכרת שנכנסתי לאקדמיה לתואר הראשון, וראש החוג אמרה לי שיהיה לי קשה לי ללמוד במסלול של החינוך הבלתי פורמלי,

והציעה לי ללכת ללמוד מקצועות אחרים בתחום החינוך. אמרתי לה, שאני רוצה לעסוק בתחום החינוך הבלתי פורמלי, אחרי שכבר עבדתי עם נוער בסיכון ברמלה. ביקשתי ממנה שתיתן לי סיכוי, ושאם יהיו לי ציונים גבוהים, היא תאפשר לי להמשיך ללמוד. היה לי ברור שראש החוג הציעה לי את המסלול האחר בגלל המקום שממנו אני מגיעה ובגלל הסיפור שלי. המקרה חזר על עצמו כאשר בחרתי במסלול תזה במסגרת לימודי התואר השני. ראש החוג אמרה לי שהלימודים יהיו כרוכים בהמון עבודה, ויהיה לי קשה לכתוב את עבודת המחקר. הרגשתי שמערכת החינוך והמערכת האקדמית לא האמינו ביכולת שלי להצליח. זאת הייתה תחושה מאוד קשה. אבל כבר הכרתי את הגישה של חוסר האמון וידעתי שאני מסוגלת לכבוש כל פסגה. בהתבוננות לאחור, הדרך הקשה שעברתי, הקפיצה מעל כל הקשיים, גורמת לי לאושר ולנחת. וכל זה לא היה קורה ללא הברכה של אמי ז"ל. היא הראשונה שהאמינה בי. נוסף על כך, היא זאת שנתנה לי את הביטחון והנחישות שלי. ובכל התמודדות, בכל אתגר, דמותה עמדה לפניי והאירה את דרכי.

ד"ר ווביט וורקו מנגיסטו היא בעלת תואר שלישי מבית הספר לחינוך של האוניברסיטה העברית. היא בוגרת בית ספר מנדל למנהיגות, ובעלת תעודת הוראה בתורה שבעל פה מהמחלקה לחינוך בבר־אילן. היא סופרת ומרצה באוניברסיטה העברית ובמכללת דוד ילין. מפקחת שותפה בפיתוח תוכניות לימודים במשרד החינוך, ומתנדבת בעמותת "עולים ביחד". בשנת 2013 זכתה בפרס מתנאל לחינוך מטעם מכון ון־ליר על עשייה חינוכית ייחודית המשולבת בתיאוריה. נולדה באתיופיה, וכיום גרה בנס ציונה, נשואה עם שתי בנות.